

NOVICE

kmetijskih, obertnijskih in narodskih reči.

Odgovorni vrednik *Dr. Janez Bleiweis.*

Tečaj X.

V saboto 14. februaria (poznolimna) 1852.

List 13.

Narodna pesmica iz Poljan od Kupe.

Zapisal kakor čul Marko Kobé.

Tičica zove ljubico.

Jabuka se potočila
Po srebernem polji;
Za nju plače devojčica,
Suzami se bori.
Neplači se, devojčica!
Tu ni tvojga druga.
Do njega je dovet gor,
I deseti zelen bor,
Za-nj privezan vranac konj.
Na vrancu je sédelce,
Na sédelci zibelka,
U zibeli detece,
Na detetu srebern pas,
Na pasu je jabuka,
Na jabuki rožica,
Na rožici tičica; —
Tica milo pôje
Tebe k njemu zove.

Podučenje,

kako se ima ravnati pri konjskih nalezljivih garjah ali grintah.

(Konec.)

Razun teh je še mnogo drugih zdravil, ki se pri garjah tudi z dobrim izidam rabijo, brez da bi kako zmed njih posebno zdravilno moč imelo. Zlo ojstrijh zdravil, kakor: sublimata, rudečiga precipitata, zeleniga volka, ali clo mišice in hudičeviga olja ni nikdar varno rabiti, ker napčno rabljeni zlo škodjejo in ker popred imenovane zdravila vedno pomagajo, ako se natanjko po poduku rabijo, in ako se garjevi kraji vselej dobro zribajo in hraste natanjko odpraskajo, preden se zdravila namažejo.

Notranje zdravila pri garjah ne pomagajo veliko, če se pa vender kaj rabiti hoče, naj se da:

Štupa brinjevih jagod, sroviga antimona in terpentinoviga olja, vsaciga 1 lot, z nekoliko moke in vode v testo napravljeni se dvakrat na dan noter daje; ali grenke soli 4 lote, štupe encijanovih korenin 2 lota, žvepleniga cveta 1 lot, tudi v testu, dvakrat na dan. Če gré blato zlo suho in malokrat od živine, naj se rabi štupa lopatike z drobno zrezano navadno žajfo, vsake 1 lot, iz kterih se svalki napravijo in tako dolgo enkrat na dan noter dajejo, da blato bolj mehko postane.

S tem, da se bolni konji ozdravljajo, pa še ni vse storjeno, ampak mora se tudi zato skerbeti, da drugi konji boleznini ne nalezejo. Mora se toraj bolna živina v hlev na tak kraj postaviti, da nobene druge živine ne doseže; škaf, čedilo in

vse drugo orodje, ki se pri bolni živini rabi, se pri nobeni drugi ne smé rabiti. Bolna živina ne smé delati, se ne z drugo na pašo pušati. Jasli ali druge reči v hlevi, kjer se živina rada dergne, se morajo med zdravljenjem vsaki dan sprot poribati, da se živina z odpadnimi garjevimi luskinjami sama sebe iznoviga ne oskruni, — in še le potem, ko je živina popolnoma zdrava, se zamore na kak drug čeden kraj hleva prestaviti, in kjer je popred stala, se morajo jasli, lojtre z vročim lugam dobro poribati, in še bolje je, če se potem poobljajo, stene se morajo dobro zribati, in če so zidane, prebeliti, če so pa lesene pooblati. Cela oprava, kakor komat, berzde, uizde itd., kar se je pri bolni živini rabilo, se mora z vročim lugam dobro zmiti in več dni na soncu sušiti, in kar ni kake vrednosti, je naj bolje, da se sožgè.

Le, če vsi sosedje tako ravnajo, ki imajo garjeve konje, se odžene ta boleznin; če je pa le en zanikern vmes, bo od njegove sosedova živina boleznin nalezla, ker je znan pregovor: „ena garjeva ovca oskruni celo čedo“. To veljá tudi od kónj.

Gospodarske skušnje.

(*Poskušanje mleka (Milchprobe).*) Znano je sploh, da, posebno po velicah mestih, nespošteni prodajavci mleko pogostama z vodo ali drugimi rečmi mešajo. Zvediti torej, ali je mleku voda primešana, se ena kaplja mleka na noht palca kane. Ostane kaplja vkup in visoka, je mleko čisto; ako se razteče u več kapljic, je mleko z vodo zmešano.

To skušnjo zabraniti, zmešajo pa zopet mleko velikrat s tanjko kuhano štirko, s kuhanim in precejenim ovsenim pšenam, in enakimi rečmi. Pa tudi ta goljufija se da lahko spoznati. Namešaj sumljivimu mleku malo kapljic raztopljeniga joda (*Jodauflösung*), in goljufno pokvarjeno mleko bode na enkrat modro (plavo) postalo. Jod se dobí v apoteki.

(*Meso hraniti.*) Prav dober pomoček, meso in druge reči, ktere lahko gnjijejo, delj časa ohraniti, je tisti novo iznajdeni mok, kterimu se kreosot pravi. Nekoliko kapljic tega moka se med 1 bokal vode zmesa; u to vodo se meso pomoči. Po takim se dolgo časa popolnoma dobro in zdravo ohrani.

(*Krompir hraniti.*) Po nar novejših skušnjah se da krompir dolgo hraniti, ako se u kleti ali hramu ena lega oglja napravi, na to pa krompir nasuje. Tukej tudi ne izraste. Tako nasut krompir se dober in tečen skoz celo zimo do pomladi ohrani in še tako dolgo, dokler noviga ni.